24.11.2022

Asia: HE 272/2022 vp

Asiantuntijalausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 165/2020 vp.) täydentämisestä

Kiitämme mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto otsikossa mainitusta esityksestä. Esityksessä ehdotetaan vankeus- ja tutkintavankeuslakeihin muutoksia siten, että tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi vankiloiden sisätiloissa, mutta vangeille ja tutkintavangeille varattaisiin mahdollisuus tupakoida ulkotiloissa.

Suljetun vankilan sosiaalityön näkökulmasta aihe on hyvin moninainen, sillä vaakakupissa painavat niin vankilan järjestys ja turvallisuus, vankien ja henkilökunnan terveys sekä vankien itsemäärämisoikeuden rajoittaminen ja ihmisoikeudet.

Täydentävä esitys toimisi suljetussa vankilassa paremmin kuin tupakoinnin kieltäminen kokonaan. Ulkotupakointi on nähdäksemme myös sekä valvonnan että tupakansavulle altistumisen näkökulmasta toimivampi ehdotus, kuin tupakointitilojen järjestäminen sisätiloihin. Mahdolliset tupakointitilat ovat monesta näkökulmasta ongelmalliset, joten arjen resurssien ja turvallisuuden näkökulmasta tupakointimahdollisuus pystytään paremmin toteuttamaan kerran päivässä ulkoilun yhteydessä.

Kuten Henna Carleson omassa lausunnossaan 2020 on tuonut esiin resurssien näkökulman, tilanne on tänä vuonna 2022 ollut erityisen haastava. Toukokuussa on otettu käyttöön uusi asiakastietojärjestelmä, joka on tuonut mukanaan vastuuvirkamiesten roolin muutoksen. Käytännössä se on vaikuttanut henkilöstön hyvinvointiin ja jaksamiseen vahvasti. Lisäksi valvontasektorilla on pulaa henkilöstöstä, jonka vuoksi perustoimintoja kuten työtoimintaa ei ole pystytty pitämään toiminnassa päivittäisessä vankilan arjessa. Uuden asiakastietojärjestelmän lisäksi syyskuussa on toimeenpantu organisaatiomuutos, joka on kuormittanut arkea totuttujen käytäntöjen muuttuessa.

Näemme, että esityksessä mainittu 2-3 henkilötyövuotta jokaiseen suljettuun vankilaan ei kata koko laitoksen tarvetta, eikä voida luottaa siihen, että nämä henkilötyövuodet realisoituvat, kun tälläkin hetkellä valvontasektori ei ole täyttä resurssia käytössä. Jo kerran päivässä tupakointi kuitenkin vaatii lisäresurssia valvonnalle, jotta voidaan taata jo nykyisten toimintojen järjestäminen ongelmitta päiväjärjestysten mukaan.

Vaikka henkilökuntaresurssia saataisi lisää, on kuitenkin vaarana, että tupakoinnin mahdollistamiseen kuluu kohtuuttumasti aikaa, varsinkin kun henkilöstöresurssit ovat tälläkin hetkellä hyvin rajalliset. Nähtäväksi jäisi, miten kauan tosiasiallisesti suurilla (esim. 30 vangin) osastoilla menee aikaa savukkeiden jakamiseen ennen ulkoilua. Tämä aika on todennäköisesti pois ulkoiluajasta, koska osastojen päiväjärjestykset ovat tiiviit.

Tupakoinnin lopettamisen tukitoimet painottuvat esityksessä vankiterveydenhuollolle vaikka tosiasiallisesti Risen kuntoutussektorin henkilökunta on isossa asemassa myös (vieroituskurssit, päihdekeskustelut jne.) Kuten Carleson lausunnossaan kuvaa, tupakka on väistämättä erittäin tärkeä rauhoittumis- ja stressinlievityskeino suljetun vankilan oloissa ja sen poistaminen aiheuttanee varmasti levottomuutta ja haasteita vankilan järjestykselle ja turvallisuudelle. Lain täytäntöönpano tullee herättämään vastustusta

vankien keskuudessa, jonka vuoksi lisäresurssien huomioiminen on perusteltua sekä valvonta- että kuntoutuspuolen henkilökunnan työhön.

Tärkeää, että vanki saisi heti saapuessaan tupakastavieroitustuotteita, koska vasta saapuneet vangit ovat usein huonokuntoisia ja vieroitusoireisia. Tämä näkyy levottomuutena, keskittymiskyvyttömyytenä ja jaksamattomuutena hoitaa omia asioita. Myöskin turvallisuusnäkökulmasta, mikäli ulkoilu kielletty VL 7 luv 6§ nojalla, pitäisi tilanteessa kiinnittää erityistä huomiota nikotiinikorvaustuotteiden saatavuuteen.

Turun vankilassa on kokeiltu tupakoinnin kieltämistä sisätiloissa pienellä (7 vangin) osastolla. Kokonaisuutena kokemus oli positiivinen. Vangit eivät pääosin polttaneet selleissä eikä henkilökunta altistunut tupakansavulle. Osasto oli tosin sellainen, että vangit pääsivät ulkoilupihalle koko osaston aukioloajan klo 8-16. He hakivat savukkeet ja sytyttimen aamulla henkilökohtaisesta lukollisesta lokerosta, jonka henkilökunta avasi. Järjestely ei kuormittanut henkilökuntaa kohtuuttomasti. Vaikka tupakointimahdollisuus oli koko päivän, oli yöaika haasteellista joidenkin vankien kohdalla ja sellitupakointia havaittiin. Osastolla oli tarjolla vieroitustuotteita, joka koettiin ehdottoman tärkeänä. Huomioitavaa on kuitenkin se, ettei tämänkaltaisia olosuhteita pystytä luomaan millään tämänhetkisellä osastolla Turun vankilassa.

Mikäli lisäresursseja ei huomioida on se mielestämme huolestuttavaa, sillä vankilan henkilökuntaresurssit ovat nyt jo erittäin niukat, miten turvallisuus voidaan taata niin henkilökunnalle kuin vangeille kun laki pannaan täytäntöön.

Kannatamme tupakoinnin kieltämistä suljettujen vankiloiden sisätiloissa, mikäli tämän seuraukset huomioidaan henkilökuntaresursseissa ja lain täytäntöönpanoa ei kiirehditä vaan tehdään suunnitellusti ja harkitusti.

Turussa 24.11.2022

Sosiaalityön tiimi

Turun vankila

Tuula Knuutila

Linda Heino

Merja Johansson

Familia Raittola